

Niculițel și Garvăn, au fost date la iveală o serie de manuscrise vechi, care au îmbogățit cunoștințele despre limba slavă veche (și slavonă) folosită în țara noastră, reprezentând totodată legătura materială imperios necesară pentru a demonstra continuitatea culturii scrise între secolele X și XIV. Edificatoare în acest sens poate fi urmărirea creșterii numerice a celui mai bogat fond de manuscrise slave din țară, cel al Bibliotecii R. S. România, care în 1940 avea cca. 660 manuscrise slave¹, iar astăzi peste 790, provenind din toate provinciile românești². Remarcăm de asemenea o creștere valorică a acestui fond, prin achiziționarea de manuscrise importante și de o apreciabilă vechime. Astfel, dacă în 1959, când a apărut primul volum din catalogul datorat lui P. P. Panaitescu, cele mai vechi erau manuscrisele nr. 20 și 682, din secolul al XIII-lea³, în prezent acest fond dispune și de un manuscris din secolul al XII-lea (nr. 790).

De asemenea, manuscrise slavo-române cu o vechime foarte mare se află și în alte biblioteci din țară (în special la unele mănăstiri din Moldova)⁴ și din străinătate⁵.

După cum se știe, datarea manuscriselor pe pergament este foarte dificilă, deoarece nici prelucrarea pielii (de cele mai multe ori de import) și nici forma literelor⁶ nu ne pot da decât criterii cronologice aproximative. Totuși, așa cum aspectul exterior general permite deosebirea manuscriselor slavo-române de celelalte⁷, tot așa se pot stabili anumite coordonate paleografice pentru cele mai vechi manuscrise (sec. XII—XIII), care folosesc unciala literară chirilică, spre deosebire de secolele următoare⁸. În unele cazuri, când criteriile au fost suficient de clare, am încercat o localizare mai precisă a manu-

¹ D. P. Bogdan, *Despre manuscrisele slave din Biblioteca Academiei Române*, în „Arhiva românească”, IV, 1940, p. 130—135.

² D. P. Bogdan, *La mise en valeur des fonds de manuscrits et de documents slaves de la Bibliothèque de l'Académie de la République Socialiste de Roumanie*, în „Revue roumaine d'histoire”, VII, 1968, nr. 4, p. 588.

³ P. P. Panaitescu, *Manuscrisele slave din Biblioteca Academiei R.P.R.*, vol. I, București, 1959, p. VII.

⁴ Dintre manuscrisele moldovenești semnalate în diferite studii, cităm: *Tetraevanghelul de la Neamț*, sec. XIV (I. Serafinceanu, *Un manuscris slav important din biblioteca mănăstirii Neamț: Liturghierul lui Ion Logofătul*, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, XXXVIII, 1962, nr. 5—6, p. 367), *Minei pe luna aprilie*, mănăstirea Dragomirna, sec. XIV, cota 1882/793 (V. Brătulescu, *Ornamentica manuscriselor slavone provenite de la mănăstirea Moldovița, aflate la mănăstirile Dragomirna, Sucevița și în alte părți*, *ibid.*, XXXIX, 1963, nr. 7—8, p. 498—499) ș.a.

⁵ Avem cunoștință de unele manuscrise slavo-române aflate în străinătate, cum ar fi: ms. 194 de la Biblioteca Națională din Sofia, care, după părerea lui A. I. Sobolevski, este scris în Moldova (cf. D. P. Bogdan, *Textele slavo-române în lumina cercetărilor rusești*, extras din „Relații româno-ruse în trecut”, fasc. I, București, 1957, p. 4—15); un manuscris fragmentar din secolele XII—XIII, aflat în colecția P. I. Șčjugin (Moscova), despre care A. Jacimirskij afirma că are „limba departe de a fi corectă, ceea ce face să se presupună că manuscrisul a fost copiat într-o localitate românească” (A. Jacimirskij, *Григорий Цамблак*, St. Petersburg, 1904, p. 338); *Tipicul* din sec. al XIV-lea, de la Biblioteca societății culturale din Ușgorod, descris de Ol. Kolessa, în 1923 (cf. D. P. Bogdan, *Din paleografia slavo-română*, în *Documente privind istoria României*, vol. I, *Introducere*, București, 1956, p. 111) ș.a.

⁶ Vezi de ex. la V. N. Șčepkin, (*Русская палеография*, Moscova, 1967, planșa 56, p. 111) cit de variat putea apărea aceeași literă în manuscrisele din sec. XI—XIV.

⁷ *Ibidem*, p. 127; D. P. Bogdan, *Compendiu...*, vol. II, p. 54.

⁸ *Ibidem*, vol. II, p. 49—50.